

REGERINGSRÄTTENS DOM

Mål nr
3699-08

meddelad i Stockholm den 14 juni 2010

KLAGANDE

AA

MOTPART

Försäkringskassan
103 51 Stockholm

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Göteborgs dom den 3 april 2008 i mål nr 4221-07, se bilaga

SAKEN

Ersättning för närståendevård

REGERINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Regeringsrätten upphäver underinstansernas avgöranden och förklarar att AAs rätt till ersättning för närståendevård ska prövas med bortseende från villkoret att vården ske ges i Sverige. Målet överlämnas till Försäkringskassan för fortsatt handläggning.

BAKGRUND

AAs vuxna dotter har beviljats vård vid sjukhus i Frankrike. AA ansökte om ersättning för närståendevård, s.k. närståendepenning, för att kunna följa med dottern till Frankrike. Hans ansökan avslogs av Försäkringskassan eftersom vården

Dok.Id 91951

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Wallingatan 2

Telefon
08-561 676 00
E-post: regeringsratten@dom.se

Telefax
08-561 678 20

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-12:00
13:00-16:30

inte skulle ges i Sverige. AA överklagade hos Länsrätten i Hallands län som upphävde Försäkringskassans beslut. Försäkringskassan överklagade hos Kammarrätten i Göteborg som i det nu överklagade avgörandet upphävde länsrättens dom och fastställde Försäkringskassans beslut.

YRKANDEN M.M.

AA yrkar att kammarrättens dom upphävs och att länsrättens dom fastställs så att närståendepenning beviljas. Han anför bl.a. följande. Lagen tillkom innan Sverige blev medlem i EU. Det var då kanske mer naturligt med ett nationellt perspektiv på var vården normalt skulle ske. Tillämpningen av lagstiftningen behöver anpassas till nuvarande förhållanden. Det är orimligt att rätten till närståendepenning enligt rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen skulle förutsätta att det handlar om egen sjukdom. Syftet med närståendepenningen är att förbättra den sjukes hälsotillstånd.

Försäkringskassan bestrider bifall till överklagandet och åberopar de skäl som kammarrätten har redovisat i domen.

SKÄLEN FÖR REGERINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Lagreglering

Lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård innehåller bestämmelser om rätt till ersättning och ledighet i samband med att en svårt sjuk person vårdas av en närstående (1 §). Ersättning utgår för tid då den närstående avstår från förvärvsarbete i samband med vården (4 §). Ersättningen utges från sjukförsäkringen med belopp som motsvarar vårdarens sjukpenning med vissa avvikelser (2 och 5 §§). Ersättningsperioden är begränsad till ett visst antal dagar som beräknas för den person som vårdas, och ersättning får inte utges till flera vårdare för samma tid (6 och 10 §§). Den sjuke ska, om han inte på grund av sitt tillstånd är förhindrad att göra det, ge sitt samtycke till vården (15 §). Ett villkor

för ersättning är att vården ges i Sverige och att den sjuke omfattas av socialförsäkringslagen (3 §).

Frågan i målet

Frågan i målet är om AA ska vägras närståendepenning på den grunden att vården inte ges i Sverige utan i Frankrike. För att besvara den frågan måste först avgöras om närståendepenningen omfattas av förordning 1408/71. Om så är fallet, måste vidare fastställas om förordningen innebär att närståendepenning ska utges även vid vård i andra länder.

Omfattas närståendepenningen av förordning 1408/71?

Förordning 1408/71 gäller all lagstiftning som rör de grenar av social trygghet som räknas upp i förordningens artikel 4.1, bl.a. förmåner vid sjukdom enligt punkten a. Enligt artikel 5 i förordningen ska medlemsstaterna i förklaring om förordningens tillämpningsområde närmare ange den lagstiftning och de system som avses i artikel 4.1. Närståendepenningen finns inte med i den svenska förklaring som lämnades år 1997. Detta utesluter dock inte att denna förmån kan omfattas av förordningen (se RÅ 2003 ref. 65 och där anförd praxis från EU-domstolen).

För att en förmån ska vara en social trygghetsförmån enligt förordningen krävs att den beviljas på grundval av omständigheter som definieras i lag, utan någon individuell och skönsmässig bedömning av det personliga behovet, samt att den hänför sig till någon av de risker som anges i artikel 4.1. Som förmån vid sjukdom enligt artikel 4.1 a räknas inte endast sådana förmåner som sjukvård och sjukpenning, utan även förmåner som har till huvudsakligt ändamål att komplettera dessa genom att de syftar till att förbättra vårdbehövande personers hälsotillstånd och livssituation (se EU-domstolens dom i mål C-212/06 *Gouvernement de la Communauté française och Gouvernement wallon mot Gouvernement flamand*, punkterna 17 och 20 samt där anförd rättspraxis).

Till förmån vid sjukdom har hänförts bl.a. utbetalning av ett månatligt bidrag som skulle göra det möjligt för den vårdbehövande att själv välja vårdform, exempelvis genom att på något sätt betala för hjälp som utfördes av tredje man (mål C-160/96 Molenaar). Även ersättning för avgifter för försäkring för tredje man som assisterade den vårdbehövande har ansetts vara en sjukförmån för den sistnämnde (mål C-160/96 och förenade målen C-502/01 och C-31/02 Gaumain-Cerri och Barth). Så har ansetts vara fallet trots att det var den som assisterade den vårdbehövande som personligen fick förmånen (förenade målen C-502/01 och C-31/02, se särskilt punkterna 21 och 23 i EU-domstolens dom).

Närståendepenningen är en ersättning för förlorad arbetsinkomst vid vård av någon som är svårt sjuk. Ersättningen utges från sjukförsäkringen och betalas till den närstående. I förarbetena (prop. 1987/88:176 s. 99) anges att syftet med närståendepenningen är att ge den sjuke och den närstående möjlighet att vara tillsammans i en sådan svår situation som ett allvarligt sjukdomstillstånd innebär. För den närstående är det betydelsefullt att få möjlighet att vara nära den sjuke och ge det stöd och den tillsyn som denne behöver. För den sjuke är det en viktig trygghetsfråga.

Närståendepenningen uppfyller tveklöst de allmänna förutsättningarna för att vara en social trygghetsförmån enligt förordning 1408/71. Som framgått ska närståendepenningen underlätta situationen för såväl den sjuke som den närstående. Sett ur den sjukas perspektiv måste närståendepenningen anses vara en sådan förmån vid sjukdom som syftar till att förbättra hans eller hennes hälsotillstånd och livssituation i den mening som avses i artikel 4.1 a i förordningen. Att närståendepenningen även kan ses som ett stöd för den närstående hindrar inte denna bedömning.

Frågan är då om det förhållandet att rätten till närståendepenning tillkommer den närstående, och inte den sjuke själv, innebär att förordningen ändå inte är tillämplig.

Mål nr
3699-08

Av den nämnda domen i förenade målen C-502/01 och C-31/02 framgår att även en förmån som utges till någon annan än den vårdbehövande kan utgöra en sjukförmån för denne. I det fallet var det fråga om en förmån i form av betalning av avgifter för vårdgivarens försäkringar. Förmånen var en av flera förmåner som ingick i den vårdbehövandes vårdförsäkring.

Närståendepenningen är däremot en separat förmån som tekniskt har utformats så att den är en del av den närståendes socialförsäkringsskydd. Förmånens storlek är vidare beroende av den närståendes sjukpenninggrundande inkomst. Dessa omständigheter talar närmast emot att närståendepenningen kan ses som en förmån för den sjuke i förordningens mening. Å andra sidan villkoras närståendepenningen av att även den sjuke omfattas av svensk socialförsäkring. Grunden för att närståendepenning ska utgå är vidare den sjukets behov av och önskan om vård av den närstående, och den sjuke ska om möjligt ge sitt samtycke till vården. Att systemet med närståendepenning formellt har utformats så att rätten till ersättning knutits till den närstående bör därför enligt Regeringsrättens mening inte hindra att förordningen är tillämplig.

Regeringsrätten finner sammanfattningsvis att närståendepenningen är en förmån vid sjukdom för den vårdbehövande enligt artikel 4.1 a i förordning 1408/71.

Ska närståendepenning utges även vid vård i andra länder?

Av artikel 22.1 c i förordning 1408/71 följer att en person som omfattas av svensk socialförsäkring och som efter tillstånd beger sig till en annan medlemsstat för att få vård där har rätt till kontantförmåner som utges enligt svenska bestämmelser. Närståendepenningen bör klassificeras som en kontantförmån i förordningens mening (jfr t.ex. mål C-160/96 Molenaar). Bestämmelsen innebär således att närståendepenning ska utges även vid vård i andra medlemsländer.

Slutsats

Av regleringen i förordning 1408/71 och EU-domstolens praxis följer att AA inte kan vägras närståendepenning på den grunden att vården inte ges i Sverige utan i Frankrike. Det ankommer på Försäkringskassan att, med bortseende från villkoret

Mål nr
3699-08

att vården ska ges i Sverige, bedöma om övriga förutsättningar för ersättning är uppfyllda.

Sten Heckscher

Gustaf Sandström

Anna-Karin Lundin

Annika Brickman

Kristina Ståhl

Charlotta Berglund
Föredragande regeringsrätts-
sekreterare

Avd. I

Föredraget 2010-05-19